

CCJE(2025)6

14Kasım2025,
Strazburg

AVRUPA HÂKİMLERİ DANIŞMA KONSEYİ
(CCJE)

**Adaletin sağlanmasında yargı refahının önemine ilişkin 28 No'lu
CCJE Görüşü (2025)**

I. Giriş: Görüş'ün arka planı, gerekçesi, amacı ve kapsamı

1. Avrupa Hâkimleri Danışma Konseyi (CCJE), Bakanlar Komitesi'nin verdiği yetkiyle adaletin sağlanmasında yargı refahının önemine ilişkin bu Görüşü hazırlamıştır.
2. İyi işleyen, bağımsız ve tarafsız bir yargı sistemi, demokratik toplumların düzgün işleyişi için merkezî önem taşır. Bu, herkesin bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından, âdil ve kamuya açık bir biçimde yargılanma hakkı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 6. Maddesi ile güvence altına alınan temel bir hak ve ilkedir.¹ Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının bu ana ilkeleri, adaletin düzgün idaresini ve hukukun üstünlüğünü destekler. Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkeleri, yargının düzgün yönetilmesi ve hukukun üstünlüğüne dayanak oluşturan temel ilkelere dir. Uluslararası düzeyde AİHS², İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi³, Medenî ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme⁴ ile ulusal düzeyde de anayasa, yasa ve teamül hukukunca korunmaları söz konusu ilkelerin azamî önemini ortaya koymaktadır.
3. Görevleri gereği hâkimler, toplumda hukukun üstünlüğünün koruyucuları olarak hayatî bir işleve görürler. Temel insan haklarının korunması ve adaletin düzgün biçimde idaresinden sorumlu olan hâkimler aynı zamanda, yürütme erki üzerinde hayati önem taşıyan denge ve denetleme mekanizmalarını muhafaza ederek bu erkin keyfî biçimde veya hesap verebilirlik olmadan kullanılamamasını sağlarlar.
4. Ancak son yıllarda yargı, bahsi geçen temel ilke ve hakları tehdit eden ciddi zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. COVID-19 salgını, giderek artan demokratik istikrarsızlık, savaş ve küresel çatışmalar, hâkimlerin, korunmasında rol oynadığı hukukun üstünlüğü açısından doğal tehditler oluşturmaktadır. Hükûmet, parlamento, medya ve sosyal medya tarafından yargı bağımsızlığına saygı gösterilmemesi giderek büyüyen bir meseledir. ⁵ AİHS/Madde 6 güvencesindeki kamuya açık yargılanma hakkının doğal bir sonucu olarak hâkimler, yargı dışından yüksek düzeyde incelenme ve sınanmaya maruz kalmaktadırlar. Üstelik yanlış bilginin yayılması da yargının saygınlığını zedelemekte ve yargı bağımsızlığı ile karar alma süreci üzerinde baskı yaratmaktadır. Bunlara binaen, kişisel korunma

¹ 3 (2002) no'lu CCJE Görüşü, para. 9; ayrıca bkz. 2010 tarihli CCJE Hâkimler Magna Carta'sı (Temel İlkeler), Madde 2-3.

² AİHS, Madde 6.

³ İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Madde 10.

⁴ Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme, madde 14.

⁵ Avrupa Yargı Kurulları Ağı, Yargı bağımsızlığına ilişkin olarak hâkimler arasında yapılan anket (2025), s. 46-48.

ve güvenlik dâhil hâkimlerin refahına dair endişeler baş göstermiştir. Bu endişelerin, yargı faaliyetlerinin kalitesi ve etkinliği ile bir bütün olarak yargı sisteminin düzgün işleyişi ve bütünlüğü üzerinde doğrudan etkileri olmuştur.

5. Ciddi iç ve dış baskılar, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile hâkimlerin bu baskılara mukavemet etme direncini baltalayabilecek potansiyele sahiptir.⁶ Bu tür baskılar, hâkimin iyi gerekçelendirilmiş kararlar vermesi için gerektiği gibi hukuku yorumlama ve delilleri tarafsız biçimde değerlendirme kabiliyetini zayıflatabilir.⁷ Aşırı ağır iş yükü, aşırı zaman baskısı ve yorgunluk bilişsel tükenmeye sebep olup hâkimlerini yargı kararı alma yetkinliğini ve iş yükünü etkin biçimde idare etme ve mahkemelerdeki işlemlerde verimliliği sağlama kabiliyetini zayıflatabilir. Hâkimler görevlerini kusursuz yapmalarını sağlayacak refaha ve olanaklara sahip olduğunda yargı sistemi de yetkin ve âdil olarak görülür, bu da kamuoyunun adalet sistemine olan güvenini ve inancını güçlendirir.⁸
6. Dolayısıyla bu Görüş, iş kalitesini ve verimliliğini artırmak ve düzgün işleyen bir yargı sisteminin temel bileşenleri olarak yargı bağımsızlığını ve tarafsızlığını desteklemek için hâkimlerin refahının nasıl korunabileceğini ve teşvik edilebileceğini incelemektedir.⁹
7. Bu Görüş, önceki CCJE Görüşleri¹⁰, hâkimlerin bağımsızlığı, etkinliği ve sorumluluklarına ilişkin üye ülkelere yönelik 12 (2010) sayılı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı; Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonunun (Venedik Komisyonu), Avrupa Adaletin Etkinliği Komisyonunun (CEPEJ), Avrupa Hukukî İşbirliği Komitesinin belgeleri temel alınarak hazırlanmıştır. Ayrıca bu Görüş, BM Yargı Bağımsızlığı Temel İlkelerini, Bangalor Yargı Etiği İlkelerini, Nauru Yargı

⁶ 25 (2022) no'lu CCJE Görüşü, para. 60

⁷ 11 (2008) no'lu CCJE Görüşü, para 34.

⁸ Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı, Madde 47; Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi, Madde 8; Mount Scopus Uluslararası Yargı Bağımsızlığı Standartları, 1.1. sayılı ilke

⁹ Özellikle CCJE Hâkimler Magna Carta'sı (2010); Yargı Bağımsızlığı ve Hâkimlerin Azledilemezliğine İlişkin 1 (2001) no'lu Görüş; Mahkemelerin Finansmanı ve Yönetimine İlişkin 2 (2001) no'lu Görüş; Hâkimlerin Meslekî Davranışlarını Düzenleyen Kurallar ve İlkeler, özellikle etik, uyumsuz davranış ve tarafsızlık, üzerine 3(2002) no'lu Görüş; Makul Sürede Âdil Yargılanmaya İlişkin 6(2004) no'lu Görüş; Yargı Kararlarının Kalitesine İlişkin 11 (2008) no'lu Görüş; Hâkimlerin Çalışmaları, Adaletin Kalitesi ve Bağımsız Yargıya Saygıya İlişkin 17 (2014) no'lu Görüş; Yargının ve Diğer Devlet Erklerrinin Modern Demokrasideki Yerine İlişkin 18 (2015) No'lu Görüş; Hâkimlerin İfade Özgürlüğüne İlişkin 25 (2022) no'lu Görüş; Yargıda Destekleyici Teknoloji Kullanımına İlişkin 26 (2023) No'lu Görüş.

¹⁰ Uluslararası Çalışma Örgütü İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi, 1981 (No. 155) ve Uluslararası Çalışma Örgütü İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi, 2006 (No. 187).

Refahı Bildirgesini ve iş sağlığı ve güvenliğine ilişkin diğer ilgili belgeleri dikkate almaktadır.¹¹

8. Son olarak bu Görüş, üye devletlerde adaletin sağlanması için yargı refahının önemi başlıklı ankete verdikleri yanıtları dikkate almakta ve Avrupa Konseyi tarafından atanan CCJE uzmanı Sayın Lucinda Soon'un hazırladığı ön taslağa dayanmaktadır.

II. Yargı refahının tanımlanması

9. Bu Görüşün amaçları doğrultusunda, yargı refahı, hâkimlerin, meslekî yaşamın her yönünde gelişmelerini ve en azından yargı görevlerini bağımsız, tarafsız ve dürüstlük ilkelerine bağlı, etkili ve verimli bir biçimde yerine getirmeleri için gereken fiziksel ve psikolojik sağlıklarını korumalarını mümkün kılan kesintisiz bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Yargı refahı, işe bağlılık, motivasyon ve iş tatmini gibi pozitif yönlerin yanı sıra psikolojik gerginlik, depresyon, tükenmişlik ve iş kaynaklı travma gibi negatif yönleri de olan çok boyutlu bir olgudur.
10. Yargı faaliyetinin zorlayıcı talepleri, hâkimlerin derin stres yaşamalarına yol açabilir, ancak stresin yaşanma derecesi, iş hedeflerine ulaşmalarına yardımcı olabilecek, iş taleplerini azaltabilecek ve işin, kişisel gelişim, öğrenme ve ilerlemeyi teşvik edebilecek fiziksel, psikolojik, sosyal veya örgütsel bileşenlerinin mevcudiyetine bağlıdır.
11. Bu ağır iş taleplerine karşın hâkimler, refahlarında olumlu rol oynayan çeşitli tatmin kaynaklarına da sahiptirler. CCJE üyesi devletlerin anket yanıtlarında yargı işinin olumlu bir özelliği olarak en sık kullanılan amacı ve anlamı olan bir iş ifadesidir. Yanıtlarda sürekli olarak, yargı işinin, adaleti sağlamanın ve hukukun üstünlüğünü korumanın kamu hizmeti niteliğinden duyulan tatminin çok büyük olduğu belirtilmiştir.
12. Hâkimler için diğer yaygın tatmin kaynakları arasında karar vermede özerklik ve bağımsızlık, entelektüel olarak uyarıcı ve zorlayıcı işlerle uğraşmak, mesleki gelişim, kariyer güvenliği, takdir ve saygı görmek ve meslektaş birliği ve destek sunan bir yargı topluluğunun parçası olmak sayılabilir. Bu tatmin kaynakları veya

¹¹ Uluslararası Çalışma Örgütü İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi, 1981 (No. 155) ve Uluslararası Çalışma Örgütü İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi, 2006 (No. 187).

yargı işinin olumlu özellikleri, hâkimlerin refahını sağlayan hayati mekanizmalar sunmaktadır.

II. Yargı işinin zorlukları

13. Yargı işi doğası gereği karmaşık ve zorlayıcı olup hâkimlerin rollerini çeşitli yapısal, yöntemsel ve toplumsal baskılar altında yerine getirmelerini gerektirir. Bu bölümde söz konusu zorluklar ile bunların yargı mensuplarının refahı üzerindeki etkilerini incelenmektedir. Yargı işinin zorlu doğası ve söz konusu iş taleplerini karşılamak için genellikle sınırlı kalan finansman göz önüne alındığında, yargı işinde karşılaşılan zorlukları en aza indirecek faktörleri dikkate almak bilhassa önemlidir.

(i) İş yükü ve zaman baskısı

14. Ağır iş yükleri, uzun çalışma saatleri ve zaman baskısı hâkimleri olumsuz etkileyen önemli stres faktörleridir.¹² Bu talepler, hâkimlerin kararlarını hazırlamak için yeterli zamanı olmadığında muhakeme ve karar alma kalitesini bozabilir.¹³ Ayrıca bunlar AİHS/Madde 6 kapsamında yargı bağımsızlığını ve makûl sürede âdil yargılanma hakkının kullanılmasını olumsuz önemli hususlardır.¹⁴ Hâkimler, işlemleri, âdil yargılanma için gerekli gördükleri şekilde gerçekleştirecek zamana sahip olmadıklarında bağımsızlık da önemli ölçüde azalabilir.¹⁵

15. Yargılamaların hızlandırılması ve iş hedeflerine ulaşılması konusunda aşırı baskı altında kalınması, verimliliğe öncelik vermeye dönük üstü kapalı teşvikler yaratılmasına, dolayısıyla da verime aşırı önem atfetmekle adaletin kalitesi birbirine karıştırılmasına yol açarak yargı bağımsızlığını etkileyebilir.¹⁶ Bu tür baskılar altında hâkimler, işin niteliği ve niceliği arasında çok büyük bir çelişki yaşayabilirler.¹⁷

16. Bu zorlukları kısmen çoğaltan bir husus da, hukuk sistemlerinin giderek artan karmaşıklığıdır. Yargı işi doğası gereği, hâkimin hukukî ve kişilerarası çatışma

¹² Bkz. Küresel Yargı Dürüstlüğü Ağı (UNODC) Yargı refahı ve yargı dürüstlüğü arasındaki bağlantıların incelenmesi (2022), Cenevre.

¹³ 11 (2008) No'lu CCJE Görüşü, para 26,34.

¹⁴ Bkz. Küresel Yargı Dürüstlüğü Ağı (UNODC) Yargı refahı ve yargı dürüstlüğü arasındaki bağlantıların incelenmesi (2022), Cenevre. Ayrıca bk. Avrupa Yargı Kurulları Ağı yargı bağımsızlığı konusunda hâkimler arasında yapılan anket (2025), s. 36.

¹⁵ Bkz. Avrupa Yargı Kurulları Ağı (ENCJ) Avrupa Yargı Kurulları Ağı yargı bağımsızlığı konusunda hâkimler arasında yapılan anket (2025), s. 34

¹⁶ 17 (2014) No'lu CCJE Görüşü, para. 35. 6 (2004) No'lu CCJE Görüşü, para 42. Avrupa Yargı Kurulları Ağı yargı bağımsızlığına ilişkin olarak hâkimler arasında yapılan anket (2025), s. 26.

¹⁷ Hâkimlerin iş kalitesinin değerlendirilmesine ilişkin CEPEJ Rehber İlkeleri (2024), (ilke no 12, s. 15).

ortamında çalışmasını gerektirdiğinden, modern toplumda böyle çatışmaların artışı yargı müdahalesi gerektiren davaların sayısında da yükselişe sebep olmuş ve analiz edilip değerlendirilmesi gereken evrakın hacmi de giderek şişmiştir. Bu giderek büyüyen karmaşıklık, mahkemelere gelen dava sayısındaki artışla birleşince makûl sürede âdil yargılanma hakkının kullanımını doğrudan etkilemiştir.

(ii) Travmatik materyale maruz kalma

17. Ceza hukuku, aile hukuku, göçmenlik ve iltica hukuku ile ilgili olanlar dâhil çeşitli dosyalarda travmatik materyallere maruz kalmak, yargı stresinin daha yüksek bir riskini beraberinde getirebilir. Bu davalar genellikle ciddi şiddet suçları, savaş suçları, cinsel istismar ve sömürü, ölümcül trajediler, velayet anlaşmazlıkları, ebeveyn şiddeti, çocuk refahı sorunları, insan ticareti ve eziyet iddialarını içerir. Hâkimlerin rutin olarak çok travmatik deneyimler yaşamış savunmasız bireylerle karşı karşıya kaldığı bu tür vakalarda, hâkimlerin yaşadığı dolaylı travma, onların refahını önemli ölçüde bozabilir. Artan duygusal talepleri yönetme becerisi, iş baskısı ve zaman kısıtlamaları nedeniyle daha da zorlaşabilir.¹⁸

(iii) Yapay zekâ (AI) ve diğer destek teknolojilerinin kullanılması

18. CCJE, önceki Görüşlerinde, yargı özerkliğini, bağımsızlığını, tarafsızlığını ve hukukun üstünlüğünü koruyan ve güçlendiren teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanılmasının önemini vurgulamıştır.¹⁹

19. Yargı refahının zayıflığı, yapay zekâ ve sair teknolojilere yersiz şekilde aşırı güvenilmesine yol açabilir. Bu durum, hâkimlerin aşırı stres ve baskı altında oldukları, duygusal ve bilişsel kaynaklarının tükendiği durumlarda özellikle belirgin olabilir. Bu gibi durumlarda, hâkimler, karar verme sürecinde, kullanılan teknolojinin ürettiği sonuçlara gereğince denetim uygulamadan ve bunların içerebileceği yapay zekâ halüsinasyonlarını tespit için gerekli kontrolleri yapmadan teknolojiye güvenmeye yönelebilirler.²⁰ Bu nedenledir ki, yargıda refahı korumak, yapay zeka

¹⁸ Belirli durumların hâkimlere yüklediği psiko-sosyal yük ve bunun tarafsızlık üzerindeki etkisi ile ilgili olarak, CEPEJ belgesine bakınız: Hâkimlerin izolasyonunu kırmak. Hâkimlerin beceri ve yetkinliklerini geliştirmek, bilgi paylaşımını ve işbirliğini güçlendirmek ve yargı izolasyonu kültürünü aşmak için rehber ilkeler (2019), para. 101, 102, 104.

¹⁹ Bkz. CCJE Görüşü No. 26 (2023). Ayrıca, CEPEJ'in Yargı Sistemlerinde ve Çevrelerinde Yapay Zeka Kullanımına İlişkin Avrupa Etik Şartı (2018) ve özellikle bkz. beşinci ilkesi "kullanıcı kontrolü altında" ile CEPEJ'in Elektronik Dosyalama (e-dosyalama) ve Mahkemelerin Dijitalleşmesi Rehberi (2021).

²⁰ "AI halüsinasyonları", yapay zekâ sisteminin makul görünen ancak gerçekte yanlış, uydurma veya doğrulanabilir verilerle desteklenemeyen bilgiler ürettiği durumları ifade eder.

ve diğer yardımcı teknolojilerin etkili ve sorumlu bir şekilde kullanımı için kritik önemdedir.

20. Yardımcı teknoloji yerinde ve uygun biçimde kullanılmazsa, ²¹ hâkimler özerklik ve kontrol kaybı yaşayabilir ve özgüven ve öz-yeterlilikleri zayıflayabilir. Hâkimler, teknolojinin düzgün kullanımına ilişkin yetersiz veya uygun olmayan bir rehberlik söz konusu olduğunda da özerkliklerinin tehdit altında olduğunu düşünebilirler. IT araçlarının ve yapay zekânın yaygın kullanımı yüzünden, adlî evrak yükünde önemli bir artış meydana gelebilir ve buna bağlı olarak davacı taraflar, olguları yeteri ölçüde düzenleme, özetleme veya açıkça ifade etme konusunda sistematik bir çaba göstermemeye yönelebilir. Bu teknolojilerin uygunsuz kullanımı, hâkimlerin belirli bir süre içinde ele alabilecekleri dava sayısını ve davaları görme hızını artırarak hâkimlerin iş yükünü ve üretilen işin kalitesini etkileyebilir.²²

(iv) Finansman Sorunları

21. Yargının yeterli ölçüde finansmanı²³, yargı bağımsızlığı, adalete erişim ve makûl bir sürede âdil yargılanma hakkı ile yakından bağlantılıdır.²⁴ Hâkimlere ayrılan bütçenin ve maaşların yetersizliği²⁵, yargı kadrolarında boşluklara, işe alımla ve personeli elde tutmakla ilgili sorunlara, personel eksikliğine ve davaların birikmesine yol açarak hâkimlerin iş yükünü ve stres düzeylerini artırabilir ki dolayısıyla karar verme kalitesini etkileyebilir.

(v) Siyasî müdahale

22. Son yıllarda bazı ülkelerde yaşanan siyasî müdahale, yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığını yıpratmış, dolayısıyla da demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne zarar vermiştir.²⁶ Hükûmet, parlamento ve medyanın, yargı bağımsızlığına saygı

²¹ CCJE Görüş No.26 (2023)

²² Bkz. hukuk ve idare davalarında yetki tartışmalarının niteliği üzerine CEPEJ Rehber İlkeleri (2025)

²³ Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'dan adalet sistemine ayrılan oran için bkz. CEPEJ 2024 Avrupa yargı Sistemlerine İlişkin Değerlendirme Raporu (2022 verileri), Eğilimler ve Sonuçlar, s. 2.

²⁴ CCJE Görüş No 2 (2001), para 2-3; ayrıca bkz. CCJE Görüş No. 6 (2004), para 20; CCJE Görüş No. 11 (2008), para 14; CCJE Görüş No. 18 (2015), para 51. Ayrıca bkz. CEPEJ 2024 Avrupa Yargı Sistemlerine İlişkin değerlendirme Raporu (2022 verileri), Bölüm 1: Genel analizler, s. 19.

²⁵ Adalet sisteminin finansmanı konusunda bkz. Avrupa Yargı Sistemlerine İlişkin CEPEJ 2024 Değerlendirme Raporu (2022 verileri), Bölüm 1; Genel analizler, s.19 ve devamı. Ayrıca bkz. Avrupa Yargı Kurulları Ağı (ENCJ) yargı bağımsızlığı konusunda hâkimler arasında yapılan anket (2025), s.34

²⁶ Bkz. Genel Sekreterliğin "Avrupa İçin Yeni Bir Demokratik Pakta Doğru" başlıklı 2025 Raporu, Demokratik Kurumların İşleyişi Başlıklı kısımda yer alan temel bulgular, s. 35. Ayrıca bkz. BM Özel Raportörünün hâkimlerin ve avukatların bağımsızlığına ilişkin rapor, 16 Temmuz 2020, A/74/176, para. 63.

göstermemesi söz konusu üye ülkelerde giderek büyüyen bir meseledir.²⁷ Hâkimler, tarafsızlıklarını riske atarak siyasî beklentilere uygun biçimde kararlar vermeleri yönünde baskıya maruz kalabilir ya da siyasî ideolojilerle ters düştüğü düşünülen konularda kararlar verirken önyargılı/tarafli olmakla suçlanabilirler. Siyasî müdahale bazen, adaletin işleyişinde kaliteyi yükseltme gibi meşru bir amacı olmayan, aksine personel değişikliğini ve/veya yargı bağımsızlığı güvencelerini azaltmak gibi hedefleri olan reformlarda örtülü olarak gerçekleşebilir.²⁸

23. Son birkaç yıldır kimi ülkelerde, yürütme erki, aleyhinde verilen kararları uygulamadığı veya bu kararlara uymadığında hâkimlere daha fazla baskının uygulanabilirliği giderek artan bir eğilim hâlini almıştır.
24. Demokrasiden sapmanın özellikle açıkça dile getirildiği ülkelerde hâkimler bağımsızlıkları ve güvenlikleri konusunda doğrudan tehditlere maruz kalabilmektedir. Bu tehditler arasında gözetleme, taciz, iftira ya da fiziksel şiddet sayılabilir. Aşırı uç durumlarda ise hâkimler iktidar otoritelerine aykırı olarak algılanan kararları nedeniyle gözaltına alınma, görevden alınma veya sürgüne gönderilmekle karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu siyasî müdahaleler hâkimler üzerinde büyük bir stres yaratabilir ve bu baskı karşısında hâkimlerin bağımsızlıklarını ve tarafsızlıklarını korumak için gereken itidali gösterme gücünü kırabilir.
25. Hâkimlere siyasî gündemlere uyum göstermeleri veya destek vermeleri yönünde baskı yapılması (ki bu baskı yargının içinden de dışından da olabilir) yargı dürüstlüğü ve bağımsızlığı, kamunun yargıya duyduğu güven ve nihayetinde de hukukun üstünlüğü açısından zararlı sonuçlar doğurmaktadır.²⁹ Bu siyasî etkiler önemli yargı stresine sebep olabilir bu da bu tür baskılar karşısında hâkimin

²⁷ Bk. Avrupa Konseyi Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığının Güçlendirilmesi Eylem Planının Uygulanmasına İlişkin İncelemeye Dair Avrupa Konseyi Genel Sekreteri için hazırlanan Avrupa Hukukî İşbirliği Komitesi Raporu (CDCJ), madde 5. Ayrıca bk. Avrupa Yargı Kurulları Ağı yargı bağımsızlığına ilişkin olarak hâkimler arasında yapılan anket (2025), sf. 46-48.

²⁸ "Personel" hâkimleri, diğer yargı görevlileri ile çalışanları içermektedir.

²⁹ Venedik Komisyonunun Hukukun Üstünlüğü Kontrol Listesi (2016) yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının bütün temel unsurlarını içermektedir. 2025 yılında bu liste güncellenecek ve bu unsurları temel alacaktır, ayrıca bkz. Bilgi Notu: Venedik Komisyonu Hukukun Üstünlüğü Kontrol Listesinin Güncellenmesi: Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi katkısı. Ayrıca bkz. CDCJ'nin Avrupa Konseyi Genel Sekreterine sunduğu Avrupa Konseyi Yargı Bağımsızlığı ve Tarafsızlığının Güçlendirilmesine İlişkin Eylem Planı'nın Uygulanmasının Gözden Geçirilmesi Hakkında Raporu (2022), paragraf 15.

bağımsızlığını ve tarafsızlığını korumak için gerekli olan kısıtlamayı uygulama becerisini azaltabilir.³⁰

(vi) Kişisel güvenliğe yönelik tehditler

26. AİHS/Madde 6, yargılamaların ve kararların kamu tarafından erişilebilir olmasını gerektirmektedir. CCJE, kamunun yargı sistemine duyduğu güveni pekiştirmekle birlikte hâkimlerin yüksek ölçüde kamuoyu incelemesine ve kişisel olarak riske maruz kalmasına yol açabilen bu temel ilkeye desteğini beyan etmektedir.

27. Hâkimlerin kişisel güvenliği ve emniyetine yönelik tehditlere ilişkin endişeler başka yerlerde de bildirilmiştir ve bu endişelerin ele alınması gerekmektedir.³¹ Hâkimlere, sözlü taciz ve çevrimiçi taciz, sindirme ve bazı durumlarda fiziksel şiddet şeklinde yapılan düşmanca saldırılar, özellikle siyasî açıdan tartışmalı veya toplumsal açıdan hassas konuları içeren yüksek profilli davalarda, siyasî kutuplaşma, medyada yer alan yanlış bilgiler ve kamuoyunun yargı kararlarına karşı memnuniyetsizliğiyle sıklıkla körüklenmektedir. CCJE üyelerinin verdiği yanıtlar, başka mecralarda da rapor edilen bir konu olan hâkimlerin kişisel güvenliğine ilişkin tehditlerle ilgili geniş çaplı endişeleri doğrulamaktadır.

28. Hâkimlerin kişisel güvenlik ve emniyetlerine yönelik tehditler yaygın olmamakla birlikte yargı dürüstlüğü ve bağımsızlığı bakımından ciddi sonuçlar doğurmaktadır.³² Hâkimlerin, kişisel güvenlikleri ve ailelerinin güvenliği konusunda tehdit edildikleri veya korkutulduklarında tarafsız yargılama becerileri zayıflayabilir.³³

29. Sosyal medyanın yükselişi, saldırgan söylemlerin hızlı bir şekilde yayılmasına ve hâkimlerin kişisel bilgilerinin ifşa olmasına yol açarak bu riskleri daha da arttırmıştır. Uç durumlarda hâkimler, verdikleri resmî kararların ötesinde kendilerini açıklama konusunda giderek artan bir baskı hissedebilirler. Medyanın (basın, televizyon ve radyo) gerçekleştirdiği veya gerçekleştirmesi beklenen eylemlerine ilişkin sorunlar,

³⁰ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi hâkimlerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda geniş bir içtihat geliştirmiştir, örneğin; Juszczyszyn/Polonya (30 Ocak 2023 tarihli hüküm), Eminağaoğlu/Türkiye (9 Mart 2021 tarihli hüküm), Guðmundur Andri Ástráðsson/İzlanda (1 Aralık 2020 tarihli hüküm).

³¹ Avrupa Yargı Kurulları Ağı yargı bağımsızlığına ilişkin olarak hâkimler arasında yapılan anket (2025), s. 23

³² Avrupa Konseyi üye devletlerinde yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin CCJE Büro Raporu, s. 41-43

³³ CCJE Görüş No. 21 (2018)

yargı kararları üzerinde uygunsuz etkisi bakımından sürekli endişe kaynağı olmakla birlikte sosyal medyanın uygunsuz etkisi giderek artmaktadır.³⁴

30. Süreklilik arz eden tehditler ve güvenlik endişeleri, özellikle rutinlerini değiştirmek veya kamusal alanda görünürlüklerini kısıtlamak zorunda kaldıkları durumlarda, hâkimlerin refahı üzerinde ciddî etkilere yol açarak kaygı ve dışlanmışlık hissine neden olabilir.

(vii) Savaş ve küresel çatışma

31. Savaş ve küresel çatışma dönemlerinde siyasî baskı ve kişisel güvenliğe yönelik tehditler tırmanış göstermektedir. Bu koşullarda hükûmetler çoğunlukla olağanüstü hâl yetkilerini kullanması, sivil özgürlükleri kısıtlaması ve ulusal güvenliği bireysel hakların önünde tutması nedeniyle hukukun üstünlüğüne yönelik saldırıların da artmasına yol açmaktadır. Hâkimler hukuk ilkelerinin kasıtlı olarak ihlâl edilebileceği ve kararlarının siyasî ve askerî çıkarlarla doğrudan çatışabileceği belirsiz bir ortamda karar vermek zorunda kalmaktadır.

32. Savaş zamanlarında, hâkimler üzerinde fiziksel ve psikolojik olarak ağır bir yük oluşabilir. Mahkeme binalarının ve hukuki altyapıların fiilen veya beklenen tahribatından başka, yüksek riskli davalarda sürekli maruz kalma, kişisel güvenliğe yönelik tehditler ile hayatları ve özgürlükleri etkileyen kararların ahlaki ağırlığı nedeniyle önemli kaynak kayıpları meydana gelebilir. Bu birikmiş kayıplar, yargıçların büyük psikolojik baskı altında görevlerini sürdürmek zorunda kaldıkları yüksek stresli bir ortam yaratır. Yeterli meslektaş desteği ve kurumsal destek olmadan, hâkimler ciddî ölçüde bir soyutlanma yaşayabilir ve refahları hızla gerileyebilir.

IV. Yargı refahının korunmasına yönelik girişimler

33. Yargı, yargı işinin olumlu özelliklerini koruyan, güçlendiren ve zenginleştiren ve aynı zamanda olumsuz özelliklerini azaltan girişimlerde bulunmalı ve bu tür girişimleri desteklemelidir. Yargıda stres ve refah düzeyinin düşüklüğüne bağlı damgalanma, meslektaşlarla ve diğer kişilerle sözlü iletişimlerini de ihtiyaç halinde yardım ve destek aramalarını da engelleyebilir. Stres, durumsal baskılar karşısında verilen normal bir insan tepkisi değil de bir zayıflık ya da bir tür özür olarak yanlış

³⁴ Avrupa Yargı Kurulları Ağı (ENCJ) yargı bağımsızlığına ilişkin olarak hâkimler arasında yapılan anket (2025), f.22.

algılandığında organize bir yargı refahı girişimine katılım engellenmektedir. Bu durum, sorunları genellikle bağımsız ve özerk bir biçimde çözmeye alışmış olan hâkimler için de geçerlidir. Uluslararası standartların yargı yönetişimi çerçevelerine entegre edilmesi, küresel düzeyde en iyi uygulamalarla uyuşmakta ve yargının kendi bağımsızlığına olan bağlılığını da teyit etmektedir.³⁵

(A) Kapsayıcı yönetim ve hesap verebilirlik

34. Yargı refahına yönelik her bir yaklaşımın özünde, hâkimlerin refahını yargı bağımsızlığı, tarafsızlığı ve yargı işinin kalitesinin temel ön koşulu olarak tanıyan sağlam bir yönetim çerçevesi bulunmaktadır. Yargı, bu yönetimin geliştirilmesi ve devamlılığının sağlanmasını üstlenmelidir. Destek için devlet tedbirlerine güvenmektense yargı refahını geliştirecek iç mekanizmalar yaratmak yargı bünyesinde daha fazla bağımsızlık ve direnç sağlayacak ve girişimleri siyasi müdahale ve suiistimalden koruyacaktır.
35. Yargının, etkili sistemlere, süreçlere ve kontrollere sahip uygun refah yönetim yapılarının uygulamada olduğunu ve mahkeme kaynaklarının, hâkimlerin refahını destekleyecek politika ve prosedürleri tasarlamaya yeterli bir biçimde ayrıldığını garanti altına almak için gerekli yetki ve etkiye sahip olması gerekmektedir.³⁶ Yargı refahını geliştirmeye yönelik strateji ve planların geliştirildiği, etkili bir şekilde uygulandığı ve koordine edildiğini garanti altına almak için özel refah komiteleri kurulabilir. İdeal olarak, refah stratejilerinin bir üye devletteki tüm mahkemelere ulusal düzeyde uygulanabilecek şekilde standardize edilmesi gerekmektedir.
36. Girişimleri öncelik sırasına koymak ve planlamak için iş riski belirleme birimleri kurulabilir. Bu birimlerin görevleri arasında hâkimlerin çalışma şartlarının periyodik psiko-sosyal risk değerlendirmesini yapma, uygun aralıklarla yargı stresi seviyelerini değerlendirme, refah politikaları ve prosedürleri üretme ve tespit edilen riskleri hafifletmek için amaçlı müdahalelerin tasarlanması ve uygulanması bulunmaktadır. Örgüt psikoloğu gibi eğitilmiş ve kalifiye iş sağlığı ve refah profesyonellerini istihdam etmek ya da bunlarla işbirliği yapmak bu görevlerde yardımcı olabilir.

³⁵ Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi, 1981 (No.155); Uluslararası Çalışma Örgütü İş Sağlığı ve Güvenliğini Geliştirme Çerçeve Sözleşmesi, 2006 (No. 187).

³⁶ Bk. Mahkeme tesislerinin organizasyonu ve erişilebilirliğine ilişkin CEPEJ Rehber İlkeleri (2014).

(B) Önleme

37. Girişimler, aşırı yargı stresini ve refah düşüklüğünü engellemeye odaklanmalıdır.

Böyle girişimler ilgili, gerçekçi ve pratik değişikliklerin yapıldığını garanti altına almak için hâkimlerin aktif katılımıyla organize edilmelidir. Hâkimlerin iş yükü, fiziksel çevre, maaş gibi çalışma koşullarının refahlarını destekleme bakımından makul olduğunu garanti altına alma ihtiyacı konusunda farkındalık yaratmalıdır.

(i) Kişisel güvenliğin korunması

38. Bazı üye devletlerde hâkimler, çoğu zaman yanlış bilgiler içeren medya içerikleri ve yargıya yönelik organize siyasî saldırılar nedeniyle şiddet, korkutma, suiistimal ve taciz eylemlerine maruz kalmaktadır. Bu düşmanca eylemler yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığını zayıflatmayı ve yargıya duyulan kamu güvenine zarar vermeyi amaçlamaktadır.³⁷

39. Güvenlik riskleri, fiziksel tehditlerin ötesine geçerek siber güvenlik ve veri korunmasındaki önemli zafiyetleri içerebilir. Hâkimler sıklıkla hassas kişisel ve davayla ilgili bilgiler ile meşgul olur bu da onları siber saldırı ve veri ihlâli bakımından potansiyel hedef haline getirir. Gizli bilgilerin ifşa olması yalnızca dava işlemlerinin doğruluğundan değil aynı zamanda hâkimlerin ve ailelerinin kişisel güvenliklerinden taviz verilmesine sebep olabilir.

40. Hâkimlerin kişisel güvenliğine ilişkin tehditleri değerlendirmek ve gözlemlemek için ve olayların soruşturulduğunu ve tehdidin doğasına bağlı olarak uygun tedbirlerin alındığını garanti altına almak için tüm mahkemelerde etkili sistem, süreç ve kontrollerin bulunması hayati önem taşımaktadır. Bu tedbirlerin uygunluğunu koruyup korumadığını ya da bunlara halen ihtiyaç duyulup duyulmadığını değerlendirmek için sürekli olarak gözden geçirilmesi gerekmektedir. En azından mahkemelerin, hâkimlerin özellikle yüksek profilli davalara baktıkları zaman ya da kriz zamanlarında ihtiyaca göre arttırılabilecek yeterli seviyelerde güvenlik ile donatılması gerekmektedir.³⁸ Hâkimin hayatının ve güvenliğinin yüksek tehlike altında olduğu olağanüstü durumlarda, Sözleşmenin 2. ve 3. maddesi kapsamında bu tür suçları kovuşturmak ve soruşturmak devletin görevidir. Buna ek olarak ve

³⁷ Avrupa Konseyi üye devletlerinde yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin CCJE Büro Raporu (2019), madde 41-43.

³⁸ Mahkeme tesislerinin organizasyonu ve erişilebilirliğine ilişkin CEPEJ Rehber İlkeleri (2014), Bölüm 4.4.1. davanın türüne bağlı olarak farklı güvenlik seviyelerine ilişkin

gerekli olduğunda hâkimleri ve ailelerini korumaya yönelik ek güvenlik tedbirleri alma yükümlülüğü doğabilir.

41. Olumsuz kamu yorumlarından kaçınılamasa da³⁹ yargı hâkimlerin, özellikle kamu eleştirisi ve suiistimaline maruz kaldıkları yüksek profilli davalar hakkında karar verirken yalnız ve terk edilmiş hissetmemelerini temin etmek için yargı bazı tedbirler uygulayabilir. Bu durumlarda meslektaşların, mahkeme başkanlarının ve/ya yargı kurullarının birlik olması ve desteği, böyle şahsî saldırılara maruz kalmaları durumunda hâkimlerin refahını koruyacak kritik kaynaklar sağlayabilir.
42. Yargı basın ofisleri, ortaya çıkan yorumlara yanıt vermeyi mümkün kılan, karar özetleri ve dava sürecinin kamuya bildirilebileceği resmî bir kanal sağlayarak medyanın yanlış bilgilendirmesinden ve yanlış haber yapmasından kaynaklanan sorunlarla başa çıkabilir. Mahkeme sözcülerinin ya da medya ve iletişim ofislerinin tesis edilmesi Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından desteklenmiştir.⁴⁰ Bu tedbirler, tarafsız ya da bağımsız olmadıkları izlenimi yaratmaktan kaçınarak hâkimlerin kendilerini kamu önünde kendilerini savunma yönünde hissettikleri baskıyı hafifletebilir.⁴¹

(ii) Şeffaflık ve stresin normalleştirilmesi

43. Hâkimlerin güvenlik ve refah endişeleri konusunda güvende hissetmeleri gerekmektedir. Hâkimler bu endişeleri tartışma ve dile getirme konusunda özgür hissetmezlerse bu durum giderek artan yalnızlık hissine sebep olur ve bu da hissedilen stresi şiddetlendirebilir.
44. Yargıda damgalama ile mücadele ihtiyacı sistemik seviyede ortaya çıkmakta olup hâkimlerin refahını eğitim ve öğretim yoluyla destekleyen girişimlerde bulunmayı özendirmek için oldukça önemlidir. Düzenlenen herhangi bir refah girişimi hâkimlerin katılım göstermemesi durumunda anlamsız olacaktır. Bu sebepten ötürü stres ve destek arama ile ilgili konuşmaları normalleştirecek bir kültürü beslemek gereklidir.

(iii) Adil ve şeffaf insan kaynağı uygulamaları

³⁹ İfade özgürlüğü temel hakkını belirterek, AİHS Madde 10.

⁴⁰ Hâkimlerin Bağımsızlığı, Etkililiği ve Sorumluluklarına ilişkin CM/Rec (2010)12 sayılı Bakanlar Komitesi Tavsiye Kararı, madde 29; ayrıca bk. 25(2022) No'lu CCJE Görüşü, madde 64.

⁴¹ 18 (2015) No'lu CCJE Görüşü, madde 53.

45. Hâkimlerin yargı mesleği ve toplumdaki rolleri açısından yargısal amaç ve anlam duygusunu güçlendirmek ve katılımını teşvik etmek için performans yönetimi, öğrenme ve gelişim ile ilgili insan kaynakları politikaları ve uygulamaları tasarlanabilir. Yargı atamaları ve terfileriyle ilgili şeffaf insan kaynakları politikaları ve süreçleri hâkimlerin kariyer istikrarı ve güvenliği deneyimlerini güçlendirme ve özerklik ve mesleki büyüme ve gelişimlerinin kontrolüne sahip olma hislerini destekleme konusunda yardımcı olabilir. Yargı refahı, hâkimlerin rollerini aile sorumlulukları ve iş dışı faaliyetleriyle bir araya getirmelerini kolaylaştıracak esnek çalışma düzenlemelerinin mevcudiyetiyle daha da zenginleştirilebilir. Bu düzenlemeler, hâkimlerin stres deneyimlerini azaltacak ya da ortadan kaldıracak başka bir kaynak olan iş-hayat dengesi hislerini kuvvetlendirebilir.

(iv) Pozitif liderliğin teşvik edilmesi

46. Hâkimlerin kendilerini etkileyen tüm konularda tam netlik ve kesinliğe sahip olmaları gerekmektedir. Lider pozisyonundaki hâkimler ve diğer hâkimler arasındaki planlanmış görüşmeler, refaha ilişkin spesifik zorlukları tartışmak ve bu zorlukları ortadan kaldırmak için üzerinde anlaşmaya varılan eylemleri belgelendirmek için düzenli olarak yapılmalıdır. Bu yalnızca yargı refahının önemli bir mevzu olduğu ve yargı tarafından ciddiye alınmakta olduğu mesajını güçlendirmekle kalmayacak, aynı zamanda hâkimlerin özerklik ve kariyer güvenliği hislerini daha da kuvvetlendirecektir.

47. Ayrıca lider konumdaki hâkimler, bu Görüşte tartışılan siyasî müdahale, hâkimlere kişisel saldırılar ve zor ve travmatik davalara uzun süre maruz kalma gibi zorlukların azaltılabileceği yargı refahı için önemli bir kaynak olan anlamlı bir iş yapma hissinin uyanmasını kolaylaştırabilir.

(v) Kapsayıcı mahkeme kültürlerinin ve sosyal ağların geliştirilmesi

48. Hâkimlerin meslektaşlarıyla destekleyici ilişkiler deneyimlediği pozitif bir mahkeme kültürü, ait olma hissinin ve daha güçlü bir meslekî kimlik hissinin teşvik edebilir.⁴² Bu pozitif sosyal etkileşimler hâkimlere, meslektaşlarına yardımcı olma, mentörlük etme ve meslektaşlarını destekleme imkânı verir ve hâkimlerin zorlu ve travmatik

⁴² Bk. CEPEJ belgesi: Hâkimleri yalnızlığını sonlandırmak. Hâkimlerin beceri ve yeterliklerini geliştirmeye, bilgi paylaşımı ve işbirliğini güçlendirmeye ve yargı yalnızlığı kültürünün ötesine geçmeye yönelik rehber ilkeler (2019)

davaları yönetirken meslektaşlarının rehberliğine başvurabileceklerini hissetmelerini garanti altına almak için özellikle önemli olabilir.

49. Çok sayıda ülkede yargı, hâkimlerin meslektaş desteğine erişebilecekleri ve meslekî bağlantılarını inşa edebilecekleri bir forum sağlayan yargı destek ağları kurmuştur. Bu ağlar aynı zamanda, özellikle hâkimler hükümetten, Parlamentodan ve (sosyal) medyadan planlı ve düşmanca saldırılara maruz kaldıklarında yargı refahını korumak ve desteklemek için hayati kaynaklar teşkil edebilecek meslektaşlık, kolektif amaç ve topluluk hislerini teşvik edebilir. Kaynaşma ve ait olma hislerinin benimsenmesi için sosyal etkinlikler ve diğer faaliyetler uygulanabilir.

(vi) Yardımcı teknolojinin uygulanması ve devamlılığının sağlanması

50. CCJE, hâkimlerin iş yükü ve stresini ortadan kaldırmak için daha önce tavsiye edilen yargı sistemlerinde teknolojiye ilişkin genel ilkeleri yinelemektedir.⁴³ Yardımcı teknoloji uygun bir şekilde uygulanmadığı ve devamlılığı sağlanmadığında yargı refahına ilişkin bazı problemler ortaya çıkabilir. Burada ana hatlarıyla ifade edilen spesifik tedbirler, özellikle yardımcı teknolojiyi kullanan hâkimlerin refahını koruma ve iyileştirme konusunda yardımcı olacak ilkelerle ilgilidir.

51. Yardımcı teknoloji yalnızca hukukun üstünlüğünü desteklemek ve geliştirmek için kullanılmalı ve hâkimin aldığı kararı öngörmek ya da onun yerine geçmek için kullanılmamalıdır.⁴⁴ Bu yalnızca yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığını korumak için değil aynı zamanda stres deneyimini azaltan yargı otoritesinin kaybını deneyimlememeleri için önemlidir.

52. Hâkimlerin teknolojinin tasarlanması, geliştirilmesi ve gelişimi konusunda uygun şekilde bilgilendirildiklerini ve bunlara katılım fırsatına sahip olduklarını garanti altına almak için uygun iletişim kanalları tesis edilmelidir.⁴⁵ Yargının dijitalleşme süreçlerine dâhil olmaması hâkimlerin uygulamalarla çalışma deneyimini olumsuz etkileyebilir, bu da bağımsızlıkları üzerinde olumsuz bir etki bırakabilir.⁴⁶

(C) Eğitim ve öğretim

⁴³ 26 (2023) No'lu CCJE Görüşü, madde 92.

⁴⁴ 26 (2023) No'lu CCJE Görüşü, madde 92, genel prensipler (i), (ii), (iii).

⁴⁵ 26 (2023) No'lu CCJE Görüşü, madde 92, genel prensip (viii).

⁴⁶ Avrupa Yargı Kurulları Ağı yargı bağımsızlığına ilişkin olarak hâkimler arasında yapılan anket (2025), sf. 36.

53. Girişimler, hâkimlerin rollerini güvenli, verimli ve hukukun üstünlüğüyle uyumlu şekilde gerçekleştirmeleri için hâkimlere zamanında destek ve eğitim sağlamalıdır. Bu girişimler hâkimlerin becerilerini arttırmayı, hâkimlere özgüven ve güvenlik sunmayı, hâkimlerin bireysel stres yönetme kapasitelerini güçlendirmeyi amaçlamalıdır.
54. Bazı hâkimler bünyelerinde derin içselleştirilmiş görev ve profesyonel yükümlülük hissi barındırmaktadır. Bu durum, adalete güçlü bağlılık sebebiyle hâkimlerin kendi kendilerine, stresi yoğunlaştıran ve tükenmişliğe katkıda bulunan mükemmeliyetçilik dayatması yapmalarına sebep olabilir. Hâkimler, zorlayıcı ve duygu bakımından yüklü ortamlarda sürdürmesi zor olan beklentilerle her zaman kusursuz karar vermek zorunda olduklarını hissedebilirler. Bu içsel beklentiler, özellikle kaynaklar eksik olduğunda ya da sistemik kısıtlamalar standartları karşılama becerilerini sınırlandırdığında yargı işine yönelik dış baskıları şiddetlendirebilir.
55. Eğitim ve öğretim, refahlarını olumsuz yönde etkileyebilecek zorluklar hakkında hâkimlerin farkındalığını ve anlayışını inşa etmeyi ve yardım arama davranışlarını teşvik etmeyi amaçlamalıdır. Bu amaçlara ulusal seviyede ve Avrupa seviyesinde resmî yargı eğitim ve öğretim programları ve kişiye özel müdahalelerin sağlanmasıyla erişilebilir.⁴⁷ Programlar tüm hâkimlere açık olmalı ve hâkimlerin bireysel olarak refahlarını nasıl koruyabileceklerine ilişkin bir dizi planlanmış ders sunmalıdır. Sınır ötesi bilgi alışverişi ve Avrupa seviyesinde düzenlenen dersler en iyi uygulamalar konusunda bilgi alışverişinde bulunmayı ve Avrupa seviyesinde yargı dayanışması yaratmayı ve bunu güçlendirmeyi mümkün kılarak hâkimlerin yalnızlık ve soyutlanma hislerini azaltır. Bu dersler, etkili stres yönetimi gibi genel konuların yanı sıra, karmaşık davaları yönetme, dolaylı travma ve medya ve kamu ile iletişim gibi daha özel konuları kapsamalıdır. Katılım gönüllü olmalı fakat bu kursların değerinin algılanması için destek sağlanmalıdır.

(D) Bireysel destek tedbirleri

56. Yargı bağımsızlığı ortak bir yükümlülük olup hâkimlerin refahlarının devamlılığını sağlamak için aktif adımlar atmaları gerekmektedir.⁴⁸ Hâkimlere sağlanan destek

⁴⁷ Özellikle Avrupa Yargı Eğitim Ağı (EJTN) ve Avrupa Konseyi Hukukçular için İnsan Hakları Eğitim Programı (HELP)

⁴⁸ Yargı Refahına İlişkin Nauru Bildirgesi, Prensip 3.

girişimleri, evrensel olarak sunulan eğitim programlarını desteklemeyi amaçlamakta ve tüm hâkimlere kolayca sunulabilecek dijital öz yardım araçlarını içermektedir. Hâkimlere karmaşık ve hassas davalarla ilgili çalışmalarında destek olmak için ek eğitim ve koçluk sağlanabilir. Ayrıca tedbirler arasında mentörlük programları ve kişiye özel refah kalkınma planlarının geliştirilmesi bulunabilir. Zor ve travmatik davaların ardından zorlayıcı duygularla ilgili konuşmaları kolaylaştırmak için planlı bilgilendirme protokolleri oluşturmak, hâkimlerin bu duyguları sindirmesi ve anlamlandırması için güvenli bir ortam oluşturmaya yardımcı olabilir.

57. Buna ek olarak girişimler hâkimlere, deneyimledikleri zorlukları yönetme ve başa çıkmada onlara yardımcı olarak teknik ve stratejilerde birebir temelde rehberlik edecek klinik ya da meslek psikologları gibi uygun şekilde eğitim görmüş ve akredite iş sağlığı uzmanı erişimi sağlamayı da içerebilir. Bu hizmetler mevcut olmalı fakat bunlara erişim gönüllü olmalıdır.

(E) Yargı görevlerine dönüş

58. Hâkimlerin yargı görevlerinden bir süre uzak kalmalarıyla sonuçlanan fiziksel ya da psikolojik rahatsızlık yaşamaları durumunda işe güvenli bir şekilde dönmelerini sağlamak için gerekli tedbirler alınmalıdır. Bu tedbirler arasında psikolojik hizmetlere erişim, makul uyumlaştırmalar, danışmanlık ve terapi bulunmaktadır. Makul uyumlaştırma kapsamında hâkime ofise dönme esnekliği, örneğin yarı zamanlı çalışma ya da işe aşamalı dönüşüm imkânı verilebilir ve mahkemenin hâkimin ihtiyaçlarını nasıl karşılayabileceğine yönelik olarak danışmanla düzenli destek toplantıları düzenlenebilir.

(V) Tavsiyeler

59. Hâkimlerin refahının korunması ve desteklenmesi için sistematik çabalar gösterilmesi son derece önemlidir.

60. Buna uygun olarak CCJE, yargı refahını koruma, teşvik etme ve desteklemeye yönelik tüm girişimlerde aşağıdaki ilkeler dikkate alınmalıdır:

- i. Yargı refahı adaletin yerine getirilmesi için önemlidir. Yargı, hâkimlerin refahını yargı bağımsızlığı, tarafsızlığı ve hukukun üstünlüğünü temel ön koşulu olarak tanıyan sağlam bir yönetim çerçevesi geliştirme ve bunun devamlılığını sağlamayı üstlenmelidir.

- ii. Yargı, yargı işinin pozitif özelliklerini koruyan, güçlendiren ve zenginleştiren (örneğin, İşin bir amaç ve anlam taşıması, özerklik ve bağımsızlık) ve aynı zamanda olumsuz özelliklerini azaltan girişimlerde bulunmalı ve bunları desteklemelidir. Girişimler, hâkimlerin iş yükü, fiziksel çevre, maaş gibi çalışma koşullarının refahlarını destekleme bakımından makul olduğunu garanti altına alma ihtiyacını önemsiz göstermemelidir.
- iii. Girişimler, aşırı ve gereksiz yargı stresinin engellemeye odaklanmalıdır ve ilgili, gerçekçi ve pratik değişikliklerin yapıldığını garanti altına almak için hâkimlerin aktif katılımıyla organize edilmelidir.
- iv. Hâkimlerin fiziksel, psikolojik ve dijital güvenliklerine yönelik tehditleri değerlendirmek ve gözlemlemek için tüm mahkemelerde etkili sistemlerin, süreçlerin ve denetleme sistemlerinin bulunması hayati önem taşımaktadır. Hâkimlerin güvenliğini etkileyen cezai eylemleri soruşturmak ve kovuşturmak ve hâkimlerin ve ailelerinin güvenlikleri yüksek risk altında olduğunda ek tedbirler uygulamak devletin görevidir.
- v. Hâkimlerin güvenlikleri ve refahlarıyla ilgili taşıyabilecekleri endişeleri dile getirme konusunda kendilerini güvende hissedebilmeleri için yargıda damgalama ile mücadele için çaba gösterilmelidir.
- vi. İnsan kaynakları politikaları yargıda işe alma ve işe devam etmeyi desteklemek için adil ve şeffaf olmalıdır. Politikalar ve süreçler hâkimin kariyer gelişimini ve meslekî güvenliğini desteklemeli ve öğrenme ve gelişim ile iş-yaşam dengesi için fırsatlar sunmalıdır.
- vii. Hâkimlerin kendilerini etkileyen tüm konularda tam netlik ve kesinliğe sahip olmalarını sağlamak için pozitif liderlik uygulamalarının benimsenmesi ve etkili iletişim kanallarının kurulması gerekmektedir.
- viii. Hâkimler arasında meslektaşlığı, meslekî kimliği, kaynaşma ve ait olma hissini desteklemek için, böyle olumlu sosyal etkileşimlerin sağladığı faydaları kabul eden kapsayıcı mahkeme kültürleri ve sosyal ağlar geliştirilmelidir.
- ix. Yardımcı teknoloji yalnızca hukukun üstünlüğünü desteklemek ve geliştirmek için kullanılmalı ve hâkimin kararını tahmin etmek ya da hâkimin aldığı kararın yerine geçmek için kullanılmamalıdır.
- x. Hâkimlerin uygun bir biçimde bilgilendirildiklerini ve teknolojinin tasarımı, geliştirilmesi ve iyileştirilmesine katılma fırsatına sahip olduklarını garanti

altına almak için uygun iletişim kanalları kurulmalıdır. Hâkimlere, görevlerini güvenli ve etkili bir şekilde yerine getirmelerine yardımcı olmak için ulusal ve Avrupa düzeyinde zamanında destek ve eğitim sağlanmalıdır. Avrupa düzeyinde düzenlenen uluslararası değişim ve eğitim programları en iyi uygulamaların paylaşılmasını sağlayacaktır.

- xi. Eğitim, etkili stres yönetimi ile zor davaları idare etme ya da ikincil travmaya yanıt verme gibi uzmanlık konularını kapsamalıdır. Tüm hâkimlerin kariyerlerinin tüm aşamalarında refahlarını destekleyecek eğitim ve öğretim programlarına erişimi bulunması gerekmektedir.
- xii. Hâkimlerin refahlarını korumak için aktif adımlar atmaları gerekmektedir. Bu konuda hâkimlere yardımcı olması adına hâkimlerin evrensel olarak sağlanan eğitim programlarını destekleyecek bireysel destek tedbirlerine erişimlerinin bulunması gerekmektedir. Bu tedbirlerin bireysel ihtiyaçları karşılayacak şekilde kişiselleştirilmesi ve karşı karşıya kaldıkları herhangi bir zorluğa ilişkin olarak hâkimlere destek olması gerekmektedir. İş sağlığı hizmetlerine erişim finanse edilmeli ve gönüllülük temelinde tüm hâkimlerin erişimine açık olmalıdır.
- xiii. Herhangi bir fiziksel ya da psikolojik rahatsızlık sebebiyle yargı görevinden bir süre uzak kalma durumunda, gerektiği üzere uygun bireysel destek ile birlikte göreve güvenli bir şekilde dönüşü sağlamak için tedbirler alınmalıdır.